

Jaarverslag adviescommissie LOWI 2020

Verslag van het LOWI over het jaar 2020

Amsterdam, mei 2021

Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI)
Postbus 19121, 1000 GC Amsterdam
T 020 – 551 07 19
secretariaat@lowi.nl
www.lowi.nl

© Illustratie voorblad:

Pronken met andermans veren (kleurets) / The crow in borrowed feathers (colour etching), J.W.M. van der Meer, 2014

Voorwoord

Het LOWI speelt een belangrijke rol in het systeem van borging van wetenschappelijke integriteit in Nederland. Dat doet het LOWI door besturen van instellingen waaraan wetenschapsbeoefening plaatsvindt te adviseren over situaties waarin een mogelijke schending van de wetenschappelijke integriteit aan de orde is. Zie voor de taken van het LOWI paragraaf 3 van dit jaarverslag.

Het LOWI heeft in 2020 diverse adviezen uitgebracht die op zichzelf het bespreken waard zijn. In dit jaarverslag wil ik echter niet op alle adviezen ingaan, maar zal ik één onderwerp eruit lichten dat afgelopen jaar in verschillende zaken aan de orde kwam: de geheimhoudingsplicht.

Het is van belang dat het debat in en over de wetenschap intensief en in het openbaar wordt gevoerd. Dat geldt ook voor de wetenschappelijke integriteit. Transparantie daarover is evenzeer van groot belang, ook wanneer het gaat om individuele gevallen. Zoals altijd bij openbaarheid en transparantie zijn er belangen die daarop uitzonderingen rechtvaardigen. Een van die belangen is dat zolang (nog) onzeker is of sprake is van een schending van wetenschappelijke integriteit, het onderzoek daarnaar in vertrouwelijkheid kan plaatsvinden. Die uitzondering is gerechtvaardigd, omdat zowel degenen die menen dat sprake is van een schending van wetenschappelijke integriteit, maar zeker ook de wetenschappers aan wie wordt verweten dat zij niet wetenschappelijk integer hebben gehandeld, er aanspraak op kunnen maken dat daarover na het volgen van een met voldoende waarborgen omklede procedure een onpartijdig en deskundig advies en uiteindelijk bestuurlijk oordeel wordt gegeven, zonder druk van buitenaf.

Zowel het Landelijk Model Klachtenregeling Wetenschappelijke Integriteit van de VSNU, waarop de meeste klachtenregelingen van de instellingen zijn gebaseerd, als het voor het LOWI geldende Reglement LOWI 2018 bevatten daartoe regels. Artikel 4 lid 1 van het Reglement bepaalt dat omwille van de zorgvuldige behandeling van een verzoek aan het LOWI om te adviseren, partijen in ieder geval vanaf de bekendmaking van het voorlopig oordeel van het bestuur van een instelling tot aan de bekendmaking van het definitieve oordeel van het bestuur *geheimhouding* is verschuldigd over de klacht bij de commissie wetenschappelijke integriteit (CWI) en het verzoek aan het LOWI. Daarmee is geregeld dat zowel ten aanzien van datgene wat wordt gewisseld in de procedure bij een CWI als bij het LOWI zolang de procedure nog loopt een verplichting tot geheimhouding geldt. Het LOWI houdt zich strikt aan deze verplichting. Een vroegtijdig in de openbaarheid gebrachte beschuldiging van schending van de wetenschappelijke integriteit kan aan wetenschappers veel schade toebrengen en een zorgvuldige behandeling van de klacht dan wel het verzoek in de weg staan. Ook na de advisering door het LOWI zijn er beperkingen aan de transparantie. Het advies van het LOWI wordt nadat het bestuur een definitief oordeel heeft gegeven of drie maanden na het uitbrengen van het advies zijn verstreken, door het LOWI op zijn website gepubliceerd, maar wel in anonieme vorm. Daarbij geldt voor het LOWI het uitgangspunt dat het advies niet herleidbaar moet zijn tot de individuele partijen (klagers en betrokken wetenschapper). Het LOWI streeft ernaar om, mede omwille van de leesbaarheid van een advies, iets terughoudender te zijn bij het anonimiseren, wat onder meer blijkt uit het feit dat de naam van de betrokken instelling en het vakgebied wel worden vermeld, maar bijvoorbeeld het instituut waar de betrokken wetenschapper werkzaam is of is geweest, in beginsel niet.

In artikel 4 lid 3 van het Reglement is bepaald dat wanneer de geheimhoudingsplicht wordt geschonden, het LOWI daaruit de gevolgtrekkingen kan maken die het geraden acht. Onder omstandigheden kan dat betekenen dat het LOWI besluit het verzoek om advies buiten

behandeling te laten. Deze bepaling is in zekere zin eenzijdig. Als niet de verzoeker die om advies vraagt, maar de andere partij de geheimhouding schendt, zou dit ertoe leiden dat de verzoeker als gevolg van de schending van de geheimhouding door zijn wederpartij de mogelijkheid van een advies door het LOWI wordt ontnomen. Maar ook wanneer het de verzoeker zelf is die geheimhouding schendt, kan er aanleiding zijn om toch een inhoudelijk oordeel uit te brengen, bijvoorbeeld omdat dit in het belang van de wederpartij is. In advies nr. 2020-17 heeft het LOWI er niet voor gekozen het verzoek (verder) buiten behandeling te laten wegens schending van de geheimhoudingsplicht, omdat het uitbrengen van een advies over de inhoud in dat geval de voorkeur verdiende.

Verder is de geheimhoudingsplicht niet absoluut. De verplichting kan worden doorbroken wanneer een ander, hoger, belang tot doorbreking daarvan verplicht. In dat geval leidt de schending van de geheimhoudingsplicht er niet toe dat het verzoek buiten behandeling wordt gelaten. Zo heeft het LOWI het in advies 2020-08 aanvaardbaar geacht dat stukken uit de CWI/LOWI-procedure in een rechterlijke procedure worden ingebracht indien daartoe een noodzaak bestaat, ook als sprake is van een openbare behandeling. In een dergelijk geval is het uit een oogpunt van zorgvuldigheid wel van belang dat de betrokken partij contact opneemt met CWI/LOWI.

Er zijn ook gevallen waarin de geheimhoudingsplicht als knellend wordt ervaren. Een voorbeeld is het geval waarin voorafgaand aan de klacht bij de CWI al sprake is geweest van publiciteit, veelal met de strekking dat een of meer wetenschappers de wetenschappelijke integriteit hebben geschonden. Wanneer die publiciteit leidt tot een klacht of een verzoek van een bestuur tot ambtshalve onderzoek bij een CWI, verzet de geheimhoudingsplicht zich er tegen dat partijen, en meer in het bijzonder de wetenschapper(s) die onderwerp van de klacht zijn, in de publiciteit reageren. Wanneer de publiciteit is terug te voeren op de klager in de CWI-procedure, geldt dat ook voor hem of haar. Maar indien dat niet het geval is, kan de klager vrijelijk de publiciteit (blijven) zoeken, waar de wetenschapper dat vanwege de geheimhoudingsplicht niet mag. In dat soort gevallen komt het voor dat het feit dat de wetenschapper vanwege zijn geheimhoudingsplicht geen gebruik maakt van de mogelijkheid tot een reactie op berichtgeving in de pers, in de media ten nadele van de wetenschapper wordt uitgelegd met (verdere) negatieve beeldvorming tot gevolg. Het is van belang dat met name de instellingen in dergelijke gevallen duidelijk maken welke beperkingen uit een CWI/LOWI-procedure voortvloeien voor betrokkenen om te reageren. Overigens is het naar mijn oordeel van belang dat wetenschappers in het publieke debat voorzichtig zijn met het trekken van conclusies over de wetenschappelijke integriteit van anderen. Tegelijkertijd bieden de normen van de Gedragscode, zoals bijvoorbeeld blijkt uit advies 2020-04, weinig ruimte om uitlatingen van wetenschappers over anderen te toetsen.

De geheimhoudingsplicht werkt extra knellend wanneer het bestuur na advisering door de CWI, in een zaak waaraan aandacht in de media is besteed tot de conclusie komt dat géén sprake is van schending van de wetenschappelijke integriteit. In dergelijke gevallen zal de betrokken wetenschapper er veel belang bij hebben dat het positieve oordeel over hem of haar publiekelijk bekend wordt. Niettemin vloeit uit het Reglement voort dat hij of zij niet kan reageren wanneer er nog een procedure bij het LOWI loopt. Daarbij is lastig dat niet alleen met een CWI-procedure de nodige tijd is gemoeid, maar dat ook een LOWI-procedure de nodige tijd in beslag neemt. Het LOWI is zich daarvan bewust, maar is wel gebonden aan de formele termijnen in het Reglement.

Ook het bestuur van een instelling kan de geheimhoudingsplicht als onnodig beperkend ervaren. Die situatie doet zich in het bijzonder voor als het bestuur, op basis van advisering van de CWI, tot het oordeel komt dat er wél sprake is van schending van de wetenschappelijke integriteit en wel zodanig, dat in verband met algemene, publieke

belangen (bijvoorbeeld de volksgezondheid) of het belang van de wetenschap met derden over het voorlopig oordeel wordt gecommuniceerd. In de zaak die leidde tot advies 2020-10 had het College van Bestuur van een universiteit het CWI-advies met zijn voorlopig oordeel meteen op de website gepubliceerd en derden, waaronder de nieuwe werkgever van betrokkene en de redactie van tijdschriften, daarvan in kennis gesteld. Als gevolg hiervan werd de identiteit van de betrokken wetenschapper al snel bekend. Het LOWI was van oordeel dat een bestuur van een instelling er belang bij heeft om schendingen van de wetenschappelijke integriteit zoveel mogelijk te voorkomen en dat het daarom maatregelen kan treffen. Een bestuur moet met het treffen van maatregelen tegen of met betrekking tot een wetenschapper echter wel rekening houden met zijn geheimhoudingsplicht die geldt totdat het definitieve oordeel is genomen, tenzij er zwaarwegende belangen zijn die maken dat er zo lang niet gewacht kan worden. Van zwaarwegende belangen is bijvoorbeeld sprake als de gezondheid van personen in gevaar is. In dit geval achtte het LOWI geen zwaarwegende belangen aanwezig.

Zo lang de geheimhoudingsplicht bestaat, houdt het LOWI daaraan de hand, al onderkent het dat onder omstandigheden spanning kan ontstaan tussen een geheimhoudingsplicht en andere gerechtvaardigde belangen.

2020 mag met het recht een bijzonder jaar worden genoemd. Op twee na hebben alle vergaderingen van het LOWI en het vooroverleg in het zogenoemde voorzittersoverleg, digitaal plaatsgevonden. Belangrijker nog is dat Roel Fernhout zijn voorzitterschap van het LOWI per 28 mei 2020 heeft neergelegd. Roel Fernhout is gedurende 5½ jaar voorzitter van het LOWI geweest. Onder zijn bezielende leiding heeft hij, puttend uit zijn ervaringen als Nationaal ombudsman en zijn kennis van de regels van het klachtrecht, ervoor gezorgd dat het juridische en procedurele fundament onder de adviezen van het LOWI is versterkt. Verder heeft hij ervoor gezorgd dat veel meer dan vroeger duidelijkheid is ontstaan over de inhoud van de normen, die worden gebruikt bij de vaststelling of er sprake is van schending van de wetenschappelijke integriteit. Het aantal instellingen dat bij het LOWI is aangesloten is mede dankzij zijn inzet sterk gegroeid. Daarnaast heeft hij ervoor gezorgd dat de leden van het LOWI worden ondersteund door een uitstekend secretariaat, dat onontbeerlijk is voor het goede verloop van de advisering door het LOWI. Het LOWI is hem daarvoor veel dank verschuldigd.

mr. E.J. Daalder, voorzitter

1. Samenstelling van het LOWI in 2020

In 2020 bestond de adviescommissie LOWI (hierna: het LOWI) uit de volgende leden:

prof. mr. R. Fernhout, voorzitter <i>(tot 28 mei 2020)</i>	bestuursrecht
mr. dr. E.J. Daalder, voorzitter <i>(per 3 juni 2020)</i>	bestuursrecht
prof. mr. W.J. Zwolve, plaatsvervangend voorzitter	historische ontwikkeling van het recht
prof. dr. L. Lechner	gezondheidspsychologie
prof. dr. J.W.M. van der Meer <i>(tot 1 september 2020)</i>	interne geneeskunde
prof. dr. J.P. Hogendijk	geschiedenis van de wiskunde
prof. dr. J.G. van Erp	publieke instituties
dr. J. Tijdink	psychiatrie
prof. dr. H.G. Brunner <i>(per 1 september 2020)</i>	genetica

Het LOWI wordt bijgestaan door een secretariaat. In het verslagjaar was mr. J.C. Zweistra de ambtelijk secretaris, en A. Muller de assistente. Per 1 juli 2020 vervult P. Ordodi de functie van juridisch secretaresse.

2. Status van het LOWI

Het LOWI is ondergebracht bij de Stichting LOWI. De stichting brengt ook een jaarverslag uit. Voor meer informatie verwijzen wij naar dit jaarverslag.

3. Taken van het LOWI

Advisering aan het Bestuur van een aangesloten instelling

Het LOWI adviseert het Bestuur van een bij het LOWI aangesloten instelling over een door het Bestuur vastgesteld (aanvankelijk) oordeel over een mogelijke schending van wetenschappelijke integriteit. Het LOWI adviseert niet uit eigener beweging, maar slechts naar aanleiding van een daartoe strekkend ontvankelijk verzoek. De adviezen van het LOWI zijn niet bindend, maar in de regel worden ze opgevolgd. Hoewel de adviezen niet bindend zijn, zijn ze evenmin vrijblijvend. Wanneer het Bestuur besluit om een LOWI-advies niet op te volgen, dan moet dit worden gemotiveerd in het definitieve oordeel. Als het LOWI een verzoek niet (verder) in behandeling neemt, dan verklaart het een verzoek niet-ontvankelijk en brengt het geen advies uit aan het Bestuur. Deze besluiten zijn strikt genomen dus geen adviezen, maar worden voor het cijfermatige gedeelte in paragraaf 6 van dit jaarverslag ook meegeteld als 'advies' om een zo volledig mogelijk beeld te geven van het werk dat het LOWI in 2020 heeft verricht.

Kennisoverdracht

Ook in 2020 heeft het LOWI een bijdrage geleverd aan bijeenkomsten over wetenschappelijke integriteit:

- 30 november en 7 december 2020 – Eric Daalder trad op als spreker bij een workshop (webinar) van de Rijksoverheid in het kader van de Week van de Integriteit. Hij sprak over beleidsonderzoek en wetenschappelijke integriteit.

LOWI - internationaal

Het LOWI is aangesloten bij het ENRIO (European Network of Research Integrity Offices). Doel van het netwerk is het bevorderen van een internationale discussie over wetenschappelijke integriteit. Via de website van ENRIO – www.enrio.eu – hebben andere ENRIO-leden, maar ook belangstellenden, toegang tot informatie over de totstandkoming, adviestaak en procedure van het LOWI. Alle aangesloten instellingen beschikken over een individuele webpagina met informatie over hun organisatie. Ook aan landen buiten dit netwerk verschaft het LOWI informatie over zijn adviestaak en procedure.

4. Bij het LOWI aangesloten instellingen

In de jaren sinds de oprichting hebben zich steeds meer instellingen aangesloten bij het LOWI. In 2020 waren de bij het LOWI aangesloten instellingen:

- de (instituten van de) oprichters KNAW, NWO en VSNU
- de openbare en bijzondere universiteiten, inclusief de Universitair Medische Centra en de Open Universiteit
- Stichting Sanquin Bloedvoorziening
- Universiteit voor Humanistiek
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)
- Stichting Wageningen Research
- Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg (NIVEL)
- Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA)
- Theologische Universiteit Kampen (TU Kampen)
- Protestantse Theologische Universiteit (PThU)
- Amsterdam School of Real Estate (ASRE)
- Prinses Máxima Centrum voor kinderoncologie
- Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI)
- Nyenrode Business Universiteit (NBU)
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
- Centraal Planbureau (CPB) *per 1 juli 2020*
- Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) *per 1 juli 2020*
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) *per 1 juli 2020*
- Vereniging Hogescholen *per 1 juli 2020*
- ZonMw *per 1 juli 2020*

5. Website en pers

Op de website (www.lowi.nl) worden de geanonimiseerde adviezen van het LOWI gepubliceerd, samen met een samenvatting van deze adviezen. De samenvattingen geven ook informatie over de besluiten die de Besturen naar aanleiding van de LOWI-adviezen hebben genomen. De samenvattingen worden vertaald in het Engels en gepubliceerd op de Engelse versie van de website. Ook de LOWI-besluiten waarin een verzoek niet-ontvankelijk wordt verklaard en (verder) buiten behandeling wordt gelaten staan op de website. Besluiten over eventuele klachten over het LOWI worden ook op de website gepubliceerd.

Het LOWI wordt regelmatig benaderd door de pers of derden. Het LOWI beantwoordt (algemene) vragen van derden zo goed mogelijk. Uitgangspunt is echter wel dat het LOWI gelet op zijn geheimhoudingsplicht zoals bedoeld in artikel 4 van het Reglement LOWI 2018

geen informatie geeft aan pers of derden over de vraag of een zaak bij het LOWI aanhangig is (geweest).

Aandacht voor het LOWI in (wetenschappelijke) publicaties:

- Hans Hofhuis, 'Het gebruik van geanonimiseerde verklaringen in en buiten rechte', Nederlands Juristenblad, 4-12-2020, afl. 42, p. 3229-3234.

6. Overzicht van in 2020 voorliggende en afgehandelde verzoeken

Aantal verzoeken in 2020

In 2020 waren er in totaal 32 verzoeken die (verder) afgehandeld moesten worden. Dat aantal is als volgt opgebouwd. Het jaar 2020 begon met een werkvoorraad van 8 verzoeken die in 2019 waren ingediend en in behandeling genomen, maar waarvan de behandeling eind 2019 nog niet was afgerond. Daarnaast heeft het LOWI in 2020 in totaal nog 24 nieuwe verzoeken ontvangen.

Aantal uitgebrachte adviezen en besluiten in 2020

In 2020 zijn 23 verzoeken volledig afgehandeld en gepubliceerd op de website. Dit heeft geresulteerd in 22 LOWI-adviezen en -besluiten (2020-01 betref twee samengevoegde dossiers). De 22 adviezen/besluiten zijn verder als volgt opgebouwd. In 15 zaken heeft het LOWI een inhoudelijk advies aan het betrokken Bestuur uitgebracht. In één zaak (2020-04) heeft het LOWI het verzoek kennelijk ongegrond verklaard en buiten behandeling gelaten. In vijf zaken (2020-03, 05, 06, 12 en 13) heeft het verzoek geresulteerd in een LOWI-besluit om het verzoek niet (verder) in behandeling te nemen en niet-ontvankelijk te verklaren. Twee zaken (2020-09 en 15) betroffen een verzoek om herziening van een eerder LOWI-besluit of -advies. Deze verzoeken zijn afgewezen.

Aantal intrekkingen: 2

Betrokken Besturen in 2020

Bij de in 2020 afgehandelde verzoeken waren de Besturen van de volgende instellingen betrokken:

Instelling	Aantal zaken	Nummer 2020 -
Erasmus Universiteit Rotterdam	1	19
Radboud Universiteit	1	22
Rijksuniversiteit Groningen	2	07, 11
Universiteit van Amsterdam	1	08
Universiteit Leiden	2	01, 10
Universiteit Maastricht	6	05, 06, 17, 18, 20, 21
UMC Utrecht	3	02, 03, 14
Universiteit Utrecht	1	04
Universiteit Twente	1	13
Vrije Universiteit	2	01, 16
Wageningen University	1	12

Deskundigenadviezen in 2020: geen externe deskundigen geraadpleegd.

Hoorzittingen in 2020: 1.

Door de Corona-maatregelen in 2020 heeft het LOWI geen fysieke hoorzittingen kunnen houden. Om dit te ondervangen heeft het LOWI in twee zaken (2020-08 en 2020-14) schriftelijke vragen gesteld aan partijen ter vervanging van een hoorzitting. In zaak 2020-19 heeft een digitale hoorzitting plaatsgevonden door middel van videobellen.

Duur van de LOWI-procedure in 2020

De duur van de LOWI-procedure, rekenend vanaf de ontvangst van het verzoek bij het LOWI tot aan het advies of besluit van het LOWI, verschilde van minimaal 4 tot maximaal 46 weken. Gemiddeld bedroeg de duur van een LOWI-procedure circa 23 weken. Dit is 5 weken korter dan het gemiddelde in 2019.

Aantal gegrondverklaringen

Van de 15 zaken waarin het LOWI een advies aan het Bestuur heeft uitgebracht, heeft het LOWI 9 verzoeken (gedeeltelijk) gegrond verklaard. De overige 6 verzoeken zijn ongegrond verklaard.

Definitieve oordelen van het Bestuur

Van de 15 zaken waarin het LOWI een advies aan het Bestuur heeft uitgebracht, heeft het Bestuur in zijn definitieve oordeel het LOWI 11 keer volledig gevolgd. In 3 zaken is het LOWI gedeeltelijk gevolgd. In 1 zaak is bij het schrijven van dit jaarverslag nog niet duidelijk of het LOWI is gevolgd of niet.

Adviezen van het LOWI

De volledige adviezen van het LOWI worden geanonimiseerd gepubliceerd op de website www.lowi.nl en voorzien van een samenvatting.

7. Samenvattende tabel

In de onderstaande tabel zijn de meest relevante cijfers uit onderdeel 6 opgenomen:

2020	
Totaal voorliggende verzoeken:	32
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	23
- behandeling op indieningseisen	7
- behandeling op inhoud	16
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	22
- waarvan gepubliceerd	22
Gemiddelde duur van de procedure	23 weken

De tabellen uit de voorgaande jaren:

2019	
Totaal voorliggende verzoeken:	34
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	25
- behandeling op indieningseisen	7
- behandeling op inhoud	18
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	25
- waarvan gepubliceerd	25
Gemiddelde duur van de procedure	28 weken

2018	
Totaal voorliggende verzoeken:	34
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	20
- behandeling op indieningseisen	4
- behandeling op inhoud	16
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	20
- waarvan gepubliceerd	20
Gemiddelde duur van de procedure	21 weken

2017	
Totaal voorliggende verzoeken:	20
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	14
- behandeling op indieningseisen	3
- behandeling op inhoud	11
- ingetrokken	1
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	14
- waarvan gepubliceerd	14
Gemiddelde duur van de procedure	23 weken

2016	
Totaal voorliggende verzoeken:	26
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	18
- behandeling op indieningseisen	4
- behandeling op inhoud	14
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	18
- waarvan gepubliceerd	16
Gemiddelde duur van de procedure	29 weken

2015	
Totaal voorliggende verzoeken:	25
Totaal volledig afgehandelde verzoeken:	15
- behandeling op indieningseisen	4
- behandeling op inhoud	11
Totaal gegeven adviezen/besluiten:	14
- waarvan gepubliceerd	12
Gemiddelde duur van de procedure	25 weken